

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Metaphysicam, id est, Scientiam de Ente incorporeo, seu
transnaturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

III. De praxi, penes quam notitia practica, & speculatiua differunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95247](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95247)

origo. Neque vero hoc contrarium est nostræ doctrinæ, qua cognitionem practicam non modo per obiectum, sed etiam per finem exposuimus. Bifariam enim intelligi potest, rem cognitam, & cognitionis vi exequibilem eius esse finem: primo ut cognitio prudenter queat à nobis eligi, & quancunque temporis, & laboris impendio comparari propter rei cognitæ executionem: hac autem ratione non semper est finis cognitionis obiectum vi illius operabile, quæ nimirum est multoties talis operationis facilitas, vilitas, ac inutilitas, contra vero cognitionis in eam intentæ præstantia, & dignitas, ut initio capitis disputauimus. Secundo finis latius sumitur pro omni eo ad cuius exercitium quantumvis facile, & ignobile, res tamen suapte natura creata est, atque instituta, iuxta communem paramiam: *esse est propter operari*: hoc autem sensu cognitio temper habet finem illud obiectum, cuius efficiendi principium esse potest. Quæ cum ita se habeant, per finem primo modo sumptum notitia practica & speculatiua sunt explicandæ, si iuxta communem penè omnium sententiam Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam speculatiuas omnino esse velimus. Sin autem eas quadantenus practicas malumus, nec recentem loquendi modum auersamur, finis secundo modo usurpandus est, atque per eum ita usurpatum explicari debet, qualis cognitio sit practica, qualis speculatiua. Nostris certè principiis utraque sententia quadrat, & quamuis prior nobis magis placeat, posterior tamen non omnino displicet.

CAPUT III.

De Praxi penes quam notitia practica, & speculatiua differunt.

28 **Q**uoniam praxis est obiectum notitiæ practicæ, & non speculatiuæ necesse est, eam ad amissum explicare, quo uterque ille representandi modus magis illucescat. Vnde assero primo: Praxis ut sic non est actus alterius potentie ab intellectu naturaliter posteriori intellectiōe, natus elici conformiter rectorationi ad hoc ut sit rectus, non est inquam necessario, ita ut actus intellectus esse nequeat. Hæc assertio est aduersus Scotum quæst. 4. prolog. cuius est superior definitio, & Antonium Andream, & reliquos eius asseclas. Item aduersus Sorum in Logica quæst. 4. proem. & Masium quæst. 10. & aliquos alios Thomistas. Cæterum probatur primo: actus voluntatis, præsertim moraliter bonus, quo quis intellectiōem imperat, est praxis: ergo & intellectiō imperata erit praxis. Antecedens est perspicuum: tum ex definitione ipsius Scoti: tum ex iis quæ subdit ibi: *Praxis ad quam extenditur habitus practicus non est nisi actus voluntatis elicitus, vel imperatus*: tum demum quia alioqui nec scientia moralis, nec prudentia forent practica, utpote quæ tantum non totæ sunt circa actus voluntatis. Consequentia probatur: intellectiō sic imperata ab eo imperio bona denominatur, quidni etiam ab eo praxis dicatur? aut cur bonitatem potius quam rationem praxis in cognitionem refundere possit ea volitio. Dices ex Scoto ibi: *Cum igitur dicitur intellectiō est imperata, ergo est praxis, non sequitur, sed sequitur, ergo est praxis, vel practica*. Contra: quoniam nequit eadem intellectiō respectu eiusdem esse simul practica, & speculatiua: ac fieri potest, ut intellectiō nostra imperata sit speculatiua, si verbi gratia, sit circa Deum, aut Angelum: haud igitur erit practica:

ergo praxis, cum alterutrum necessaria ratione sequi Scotus fateatur.

29 Confirmatur primo: quia actio exterior, ac proinde actio intellectus ab actu voluntatis recto dimanans habet iuxta Scotum quodlib. 18. art. 3. bonitatem moralem, & vim meritoriam distinctam ab actu voluntatis, & ei superadditam: igitur etiam prope distincta ab actu voluntatis praxis esse potest, & debet. Confirmatur secundo: quoniam actus voluntatis elicitus, & imperatus est verè praxis, ut Scotus loco supra citato admittit; & tamen hic posterior est praxis ab actu, quo imperatur, & ille prior à cognitione practica, qua dirigitur, ut Scotus contendit ibidem; *communiter conceditur, cognitionem practicam extendi ad praxim, ut directiū ad directum, & regulatiū ad regulatum*. Hæcenus ille: similiter igitur intellectiō ab actu voluntatis se priori poterit dici praxis. Confirmatur tertio: quoniam actio exterior videlicet potentie loco motiuæ est praxis verè, & propriè, aliàs ars saltandi, citharizandi, pugnandi, scribendi practica non forent: at eiusmodi actio duntaxat est praxis mediante voluntatis actu, quo imperatur: ergo etiam actio intellectus ab imperio voluntatis strictè praxis nominabitur.

30 Probatur secundo ratione communi. Philosophia moralis est practica; sed actus intellectus non minus quam voluntatis considerat: non minus igitur illi, quam hi notitiæ practicæ obiciuntur, ac proinde ambo rationem praxis ex æquo participant. Minor probatur: actus prudentiæ est actus intellectus, cum prudentia virtus intellectualis sit, scientia autem moralis considerat actus prudentiæ, sicut & cæterarum virtutum moralium. Porro esse practicam est Aristotelicum dogma, cui Scotus cum aliis aduersariis consentit. Idem argumentum instaurari potest in dictamine prudentiæ, quod in his circumstantiis studendum præscribit: at dictamen prudentiæ proculdubio practicum est: ergo & studium ad intellectum attinens praxis. Dices Philosophiam moralem, & prudentiam immediatè non dirigere ad actus intellectus, sed solius voluntatis: quare actus intellectus propriè, & immediatè praxim non esse. Contra primo: quoniam saltem mediatè praxis esse poterit: id autem sufficit, ut verè & propriè praxis rationem obtineant, ut nuper triplici confirmatione dicta ostendunt. Contra secundo: quia praxis est obiectum notitiæ practicæ, ut infra constabit: at actus intellectus est obiectum immediatum dictaminis practici prudentiæ, quæ in his circumstantiis studium dictat: ergo est immediatè praxis, etiamsi ad hanc requiratur immediatè dirigi ab aliqua cognitione eive proximè obiecti. Minor probatur: idem est obiectum cognitionis, & volitionis studendi: at volitionis studendi studium est immediatum obiectum: ergo & cognitionis practica & prudentis: ac proinde hæc instar obiecti ad studium, actumque intellectus immediatè dirigit.

31 Obicit primo Scotus: intellectus extensione fit practicus, ut fert commune proloquium: at non alia de causa, nisi quia tunc intellectus est practicus, cum ad actus alterius potentie se porrigit, atque extendit. Respondeo admissio illo modo loquendi, quem cum Patre Hurtad. distinct. 2. Logicæ sectione 2. §. 10. Auerfa libro 27. Logicæ sectione 3. & aliis reicere possem, intellectum etiam extendi ad suos actus, quando non in eorum contemplatione sistit, sed ulterius ad eorum executionem progreditur, sicut etiam intra limites suorum actuum discurre dicitur: quamobrem penes eos practicus esse poterit, si cætera non desint.

Obicit

32 Obiicit secundò Sotus: omnis actus intellectus est speculatio: sed speculatio nequit esse praxis: nullus igitur actus intellectus potest esse praxis. Respondeo primò negata maiori: quoniam actus intellectus practicus speculatio non est. Secundò negata minori: quoniam cognitio quæ respectu sui obiecti est speculatio, comparatione actus quo cognoscitur, praxis esse potest, videlicet si ad eius effectiōnem dirigat, vt rectè notat Gabriel quæst. 10. prologi corollario 3. & quod caput est, B. Thomas 2. 2. q. 47. art. 2. ad 2. his verbis: *Ipse actus speculatiua rationis, secundum quod est voluntarius, cadit sub electione, & consilio, quantum ad suum exercitium, & per consequens cadit sub ordinatione prudentiæ, sed quantum ad suam speciem prout comparatur ad obiectum quod est verum, necessario non cadit sub consilio, nec prudentiæ.* Ecce docet, speculatiuam cognitionem electioni, consilio, & ordinationi prudentiæ subesse, adeoque praxim esse. Respondeo terriò, distincta maiori: omnis actus intellectus est speculatio formalis quodammodo, non tamen est speculatio obiectiua, praxis autem speculationi obiectiua non formali opponitur, atque adeo actus intellectus praxis esse poterit.

33 Afferò secundò: Praxis non est actus solius intellectus, sed cuiusvis alterius facultatis. Hac assertio est contra Durandum quæst. 6. prolog. numero 5. & Bachonum quæst. 4. art. 2. vbi aiunt, praxim esse solam cognitionem ab habitu practico dimanantem, ac suapte natura directiuam vltioris operis. Quantum tamen hallucinentur, constat: tum quia omnes ferè artes mechanicae, & etiam liberales sunt practicae: at pleraque sunt circa actiones exteriores: hæ ergo obiciuntur notitiæ practicae, eiusque vi exercentur: quidni ergo notionem praxis participant? tum etiam quia philosophia moralis, & prudentia sunt practicae: habent autem pro obiecto, si non vnicò, at potissimò, actus voluntatis quos ad honestatem moralem informant: huiusmodi ergo actus sub directionem cognitionis practicae cadunt, sicut ad praxim oportet. Terriò praxis est illa operatio, quæ obicitur notitiæ practicae, ac vi illius exercetur, vt mox clarebit: at cognitio, ab habitu practico proficiens, non obicitur notitiæ practicae nempe sibi ipsi, nec etiam alij per se loquendo: talis ergo cognitio per semetipsam duntaxat, & sine ad aliam notitiam actualem sibi præuiam non est praxis vt aduersarij contendunt. Quartò denique: aliud est, cognitionem aliquam esse practicam, aliud eam esse praxim, etiam si ambæ rationes aliquando per acciden- in eandem notitiam concurrant, sicut iuxta laudatos auctores in ipso habitu practico & operatiuo, vnde manat cognitio directiua vltioris operis, aliud est talem habitum esse practicum, aliud esse praxim: & prior denominatio ei est essentialis, & necessaria, posterior vero ferè nunquam ei conuenit: cum ergo prædicta cognitio directiua sit practica more, & iure sui habitus, non est quapropter praxis esse debeat?

34 At ex doctrina Durandi, & Bachoni hæc pro eis argumenta existunt. Praxis, & speculatio sunt correlatiua, quemadmodum ratio practica, & speculatiua: & sicut se habet comparatione huius speculationis, ita & respectu illius praxis: at speculatio est solum cognitio orta ex habitu speculatiuo: ergo & praxis duntaxat cognitio ex intellectu, siue habitu practico oriunda. Item quod immediatè sit ex directione actus practici id iuxta nos est praxis: hæc enim ratione diximus, actiones transeuntes & exte- riores, neque non immanentes voluntatis praxes esse

quod igitur etiam immediatè sit ab habitu practico id praxis erit: cognitio autem directiua alicuius vltioris operis, immediatè efficitur ab habitu practico, nec ab hoc nisi illa mediante quidpiam aliud promanat.

Ad primum tamen respondeo: speculatio alia est formalis, videlicet cognitio quædam nostra, veritati, & non operi intenta: alia vero physica & obiectiua, scilicet res illa, quam speculamur, quo pacto visio in sacris litteris pro re visa multoties vsurpatur: hæc ergo posterior speculatio sola est correlatiua praxis, & cum ea proportionem, & comparationem habet, & è conuerso, secus vero illa prior. Hinc autem nihil sequitur, quod contrariæ sententiæ proferat, imò quod ei incommode non patum colligitur: nam quando praxis, quam obiectum notitiæ practicae esse statim constabit, totam suam analogiam, & proportionem habet cum speculatione obiectiua, siue re speculationi subiecta, sicut hæc non est aliquid immediatè productum ab habitu speculatiuo, quid est quod praxis habitus practici effectus immediatus esse debeat? Quandoquidem etiam praxi cum speculatione formali nihil commune, nihil æquiparabile, sanè quamuis altera sit cognitio manans ab habitu speculatiuo, non propterea oportet, alteram esse cognitionem ortam ab habitu practico, quin imò huius oppositum ex illo priori consequitur. Ad secundum respondeo, id interelle inter effectum immediatum habitus, & actus practici, quod huius obiectum sit etiam eius effectus: quidquid autem vtroque modo rationi practicae responderet hoc ipso est praxis, adeoque obiectum actus practici, siue res per eam cognita necessario est praxis. Atqui è contrario effectus immediatus habitus siue intellectus practici non est eius obiectum, vique, ac merito illius non tam cognoscitur quam producit, cum sit ipsa eius cognitio, quocirca non est praxis, cui nihil est penitus, aut essentialius, quam quod rationis practicae sit obiectum, & per eam cognoscatur.

Porro duplicem assertionem nostram tuentur B. Thomas, & Gabriel locis nuper citatis, Capreolus quæst. 2. prolog. conclus. 4. & plures alij Thomistæ Ochamus in prologo etiam sent. quæst. 4. articulo 1. Gregor. quæst. 5. art. 1. & ceteri nominales, item Aureolus quæst. 5. prolog. & antiquorum innumeri super eundem prologum. Post eos Fonseca 2. metaph. cap. 3. quæst. 2. sect. 3. Suarez disp. 44. metaph. sect. 3. num. 26. Valquez 1. part. disp. 8. cap. 5. n. 18. Molina 1. part. quæst. 2. art. 4. disp. 1. Pereira 1. phys. capite 2. Hurtadus disput. 2. Logicae sect. 2. Auerfa quæst. 27. Logicae sect. 3. Hi namque omnes docent, omnem operationem, siue intellectus, siue cuiusvis alterius facultatis praxim esse, vbi fiat ex directione cognitionis practicae eique obiciatur: quanquam iuxta aliquos eorum ne vtraque pars huius postremæ conditionis, sed tantum altera, nempe dirigibilitas ad praxim requiritur: hoc tamen ad præsens institutum nihil refert. Vide etiam P. Amicum in præfenti, disputatione 4. quæstione 4. dubitatione 4. vbi vtramque assertionem nostram plurima vt solet auctoritate confirmat.

Afferò terriò: praxis debet esse obiectum cognitionis practicae. Hac assertio est aduersus Scotum q. 5. prolog. & sectatores, ac Soncinatem 6. metaph. q. 2. est tamen præter Capreolum quæst. 2. prol. reliquorum omnium, quos numero præcedenti citauimus, eosque inter Auerfam illam dicit manifestam esse, si bene intelligatur. A priori in hunc modum probatur: praxis est operatio illa, quam cognitio practica dicitur esse efficiendam: atqui talis operatio notitiæ practicae

practicæ necessaria ratione obicitur. Item secundò: nisi praxis debet esse obiectum notitiæ practicæ, sed satis est, ut sit affectus aliquis per eam elicitus, & non tam cognitus, quam exteriorē actionem ab intellectu cognitam imperans, ut Scotus, & ceteri aduersarij contendunt, profectò nulla cognitio erit omnino speculatiua, nulla non practica: quauis enim affectum aliquem in voluntate accendit, eamque vel à malo auertit, vel ad bonum stimulat: praxem ergo respicit. Ad hoc: actus voluntatis dicitur bonus, vel malus à sola bonitate, & malitia obiectiua, quas complectitur, & actus intellectus verus, aut falsus à solo obiecto in quod fertur: similiter ergo actus intellectus practicus, & speculatiuus respectu solius obiecti dicendus: atqui est practicus ab ordine ad praxim: hæc igitur necessariò est obiectum cognitionis practicæ.

38 Assero quartò: praxis debet esse obiectum operabile ab ipso cognoscente, vi eius notitiæ, qua illum dignoscit. Ita Suarez, Molina, Auerſa, Hurtadus supra citati. Item cum B. Thoma 1. part. quæst. 14. art. 16. Caiet. & plerique Thomistæ, etsi conditionem obiecti excipias, cetera Scotus quæst. 4. & 5. prol. eiusque discipuli. Probatur autem assertio hæc aduersus Algazelem lib. 1. philosoph. cap. 1. Gregorium quæst. 5. prolog. art. 2. & Fonseca 6. metaphys. cap. 1. quæst. 5. sect. 2. & 4. Notitia practica debet esse directiua operis efficiendi; aliàs erit pura obiecti speculatio: sed cognitio obiecti non operabilis à cognoscente ad eius effectiōnem directiua non est, propter id quod nemo dirigi possit ad rem impossibilem, siue ab ipso non operabilem: nequit igitur ea cognitio practica esse respectu talis obiecti, nec hoc praxis respectu eiusmodi cognitionis; horum enim alterum cum altero cohereret. Rursus id ipsum suadetur: quoniam alioqui vniuersa philosophia, quatenus de creaturis agit, practica esset, cum sit de obiecto factibili, licet non à cognoscente: at eam penè totam esse practicam nullus, quem viderim, admittit, & vel quadantenus practicam esse plerique renuunt, ut superius ostendimus. Prior autem harum rationum, qua sumus vsi, posteriorem assertionis nostræ partem demonstrat: nisi enim praxis sit operabilis vi notitiæ practicæ, hæc ad illam directiua non erit, contra quam eius natura, & à speculatione distinctio postulat.

CAPVT IV.

An praxis, penes quam notitia practica, & speculatiua differunt, opus liberum esse debeat?

39 Libertas alia est contrarietatis, id est ad contrarios actus, verbi gratia, ad amandum, vel odio habendum: alia est contradictionis, hoc est ad actum, & eius carentiam ei contradictoriè oppositam, v. c. ad amandum & non amandum: verius ergo meo arbitrio est, ad praxim non requiri vllam libertatem contrarietatis, aut contradictionis. Ita P. Molina 1. part. quæst. 1. art. 1. disp. 1. §. ad id vero Hurtadus disp. 11. de anima sect. 2. §. 13. Auerſa q. 27. Logicæ sect. 4. prope medium Arriaga disp. 1. Logicæ sect. 4. subsect. 3. numero 53. & 54. Balthazar Tellez part. 3. summæ, tract. 2. n. 4. brevis adnotationis circa lib. 6. Item Christophorus Gilius tom. 1. in 1. part. lib. 1. tract. 5. cap. 2. num. 6. & apud eum Heruæus quodlibeto 1. quæstione 3. articulo 1. Mairon in 1. dist. 48. quæst. 2. art. 2.

40 Probatur autem prior assertionis nostræ pars: quoniam scientia Dei de creaturis possibilibus est practica, & consequenter earum productio praxis respectu diuinæ scientiæ: attamen ea productio non est libera Deo libertate contrarietatis, ea nimirum qua possit eas bene, vel malè producere, siue in eis producendis errorem committere, illumve procul habere; hæc enim est sola libertas contrarietatis, qua de auctores oppositi inferius citandi nobiscum altercantur: praxis igitur non debet esse contrariè libera, sed potius contrariam necessitatem interdum subit, sicut altera assertionis nostræ parte statuimus. Nihil est in antecedente probationis indigum, nisi quod scientia Dei respectu creaturarum possibilium sit practica: huius autem prima probatio sit: scientia illa Dei obtinet rationem artis contemplatione creaturarum possibilium: ut constat ex cap. 7. & cap. 8. Sapient. & reliquis quæ cap. 1. huius tract. allegauimus: neque non etiam, quia iuxta Aristotelem lib. 6. ethic. cap. 3. *ars est recta ratio factibilium*; quod autem Deus recta ratione faciat, quidquid creat, neminem nisi arthem arbitror negaturum. Atqui omnis ars est practica, vel circa quasvis actiones, vel saltem (quod nemo inficias ierit) circa exteriores, & transeuntes, resue in lucem productas; alioqui practicæ non erunt artes illiberales.

41 Vterius secundò eadem antecedentis nostri pars suadetur: Deo prudentia inest respectu creaturarum, quas producit: sed prudentia est practica, & eius terminus praxis: creaturæ igitur intuitu Dei eas producentis aut id valentis praxes sunt, cum tamen in eis producendis errare nequeat, aut esse liber libertate contrarietatis. Minorem argumenti ait esse indubitatum, ac manifestum B. Thom. 2. 2. quæst. 47. art. 2. his verbis: *Ratio eorum qua sunt agenda propter finem, est ratio practica, unde manifestum est, quod prudentia non consistit nisi in ratione practica*. Maior autem probatur: tum quia Theologi omnes cum B. Thoma 2. 2. quæst. 49. & 1. parte quæst. 22. art. 1. inter partes integrantes prudentiæ statuunt prouidentiam, prout hæc est cognitio futurorum, anteaquam facta sint: id ipsum docuit Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 31. siue ut alij codices habent quæst. 61. item Cicero lib. 2. de inuent. parum ante finem: at in Deo prouidentia, est ut fide sanctum: ergo & prudentia: tum etiam, quia id liquidissima ratione tradit Scriptura Prouerbiorum 3. *Dominus sapientia fundauit terram, stabilivit celos prudentia*. Ieremias 10. *Qui fecit terram in fortitudine sua preparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit celos*. Denique quoniam prudentia est recta ratio agibilium iuxta Aristot. 6. ethic. cap. 4. & B. Thomam ibid. aut rerum appendarum, & fugiendarum scientia secundum August. lib. 1. de lib. arb. cap. 13. At veraque prudentiæ definitio in Deum conuenit respectu creaturarum, ut vero verius.

42 Quod argumentum in Deo secundum se consecimus idem conficere licet in Deo homine, siue in Christo Domino, eiusque etiam exemplo probari prior illa assertionis nostræ pars. Etenim Christus impos fuit errandi in hac vita, adeoque caruit libertate contrarietatis, qua de loquimur: non caruit autem cognitione practica, non praxi: fuit namque in illo ars, fuit prudentia; tum quia reliquis virtutibus moralibus pollebat, ergo & earum moderatrice prudentia; tum etiam quia id habetur Lucæ 2. de eo sic fantis, *stupebant autem omnes, qui cum audiebant, super prudentia & sapientia eius*. Quod autem nonnulli respondent huic, & superiori argumento, prudentiam, & artem in Deo, & Christo propriè practicas non